

۲۳۰ ۶۱۷۷

به نام خدا

اثرات وقف در جامعه

www.ketab.ir

نویسندگان

لیلا لطفی پور سیاهکرودی

شیوا زنگنه

اسماعیل جانجانی

آسیه جانجانی

عنوان و نام پدیدآور	اثرات وقف در جامعه/ نویسندگان لیلا لطفی پور سیاهکلرودی ... [و دیگران]؛ ویراستار لیلا لطفی پور سیاهکلرودی.
مشخصات نشر	تهران: دادآفرید، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	۹۷ ص.
شابک	978-622-98076-6-8- ۸۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	نویسندگان لیلا لطفی پور سیاهکلرودی، شیوا زنگنه، اسماعیل جانجانی، آسیه جانجانی.
یادداشت موضوع	کتابنامه: ص. ۹۴ - ۹۷؛ همچنین به صورت زیر نویس.
	وقف
	Waqf
	وقف -- جنبه های اجتماعی
	Waqf -- Social aspects
شناسه افزوده	لطفی پور سیاهکلرودی، لیلا، ۱۳۷۰ -
رده بندی کنگره	۲/BP۱۹۳
رده بندی دیویی	۳۷۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۸۷۷۴۹۰

عنوان کتاب: اهمیت وقف در جامعه
مولفان: لیلا لطفی پور سیاهکلرودی، شیوا زنگنه، اسماعیل جانجانی، آسیه جانجانی
ناشر: انتشارات دادآفرید
ویراستار: لیلا لطفی پور سیاهکلرودی
صفحه آرای و طراحی جلد: مهسا سرابی
نوبت چاپ: چاپ اول
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۰۷۶-۶-۸
قیمت: ۸۰۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش: تهران، خیابان نواب صفوی، خیابان محبوب مجاز شرقی، کوچه فرشته، پلاک ۴ واحد ۴
تلفن تماس: ۰۹۱۹۸۹۰۹۸۴۰ - ۰۹۱۸۶۳۱۵۹۳۰

سخن ناشر

سپاس خدای را سزااست که اندیشه انسانی را از طریق الهام، با علم الهی پیوند زد و غبار تفکر بشری را با ظهور وحی ناب شستشو داد و راهی رسا و طریقی نمایان در مقابل انسان گشود.

درود بی حد و ثنای بی عد بر سفرای راه حقیقت، انبیای عظام (علیهم السلام).

برترین تحیات و خالصترین صلوات، به اوصیاء عظام و اولیاء کرام، خصوصا ولایتمداران حقیقت محمدی صلی الله علیه و آله و سلم یعنی امیرمؤمنان، علی (علیه السلام) و فرزنداناش که همواره همواره تاج امامت را با مدال شهادت قرین ساخته اند. جامعیت و شمول دین خاتم و نیز جاودانگی و استمرار آئین الهی، اقتضا می کند که چشمه معرفت ربوبی و ینوع مکرم الهی، همه میدانهای علمی و تمام عرصه های عملی را فراگرفته، نفوذ کند و با طهارت و پاکیزگی، راه را برای نیل به وادی نزهت و وصول به سماء قداست هموار سازد. فلذا لازم است که اندیشمندان و صاحبان قلم وظیفه خود را به درستی انجام دهند و در مورد برنامه های دینی و احکام نظریه پردازی کنند تا مورد استفاده سایر افراد جامعه دینی قرار گیرد.

امروزه باید آن اندیشه که از زمزم اسلام ناب، آب نوشیده و از چشمه قرآن و عترت سیراب شده و جامعه اسلامی را از سراب دموکراسی بشری نجات داده، بازشناسی شود تا همواره تازه و زنده بماند. به طور قطع، آشنایی با چنین اسلامی، راه را برای انحطاط و سقوط امت اسلامی بسته و اقتدار روزافزون را برای آن جامعه به ارمغان خواهد آورد.

امروزه الگوی نظام حکومتی اسلام در پرتو اصل ولایت فقیه، در جهان بشری عموماً و در عالم سیاست خصوصاً شکل گرفته و نشانی کامل از استقلال، آزادی و پویایی طریقت کمال انسانها را در خود دارد.

کتاب حاضر در مورد وقف و کارکردهای آن در جامعه می باشد و همانطور که یکی از رسالت های بزرگ جامعه انقلابی ما کمک به فقیران و مستمندان می باشد و همانگونه که بنیانگذار فقید و ارزشمند ما حضرت امام خمینی «ره» از ابتدای امر نظری دقیق به کمک افراد جامعه داشتند، ما نیز می توانیم با ظرافت تمام موضوع وقف و کارکردهای آن در جامعه را بیان کنیم.

www.ketab.ir

۹.....	مقدمه
۱۲.....	تعریف وقف
۱۲.....	تعریف عمومی وقف
۱۳.....	تعریف معنوی وقف
۱۳.....	تعریف حقوقی وقف
۱۳.....	موقوفه
۱۴.....	وقفنامه
۱۴.....	مدیریت وقف
۱۴.....	متولی
۱۵.....	وظیفه متولی
۱۵.....	تولیت
۱۵.....	نحوه اداره موقوفه
۱۶.....	وقف در سیمای اجرایی
۱۶.....	اقسام وقف
۱۷.....	ارکان وقف
۲۱.....	وقف در قرآن و احادیث
۲۴.....	وقف در سنت
۲۵.....	سیر تحولات وقف در ایران
۲۸.....	وضعیت اوقاف پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران
۲۸.....	وقف و عدالت
۲۹.....	۱. جنبه اجتماعی
۲۹.....	۲. جنبه اقتصادی
۲۹.....	۳. جنبه فرهنگی

آثار وقف	۳۰
نقش وقف در توسعه ی امور اقتصادی جامعه	۳۰
نقش وقف بر استقلال-اقتصادی، سیاسی و رشد و توسعه	۳۲
نقش وقف در توسعه ی امور آموزشی و فرهنگی و مذهبی جامعه	۳۳
نقش وقف در توسعه ی امور اجتماعی و بهداشتی - درمانی جامعه	۳۴
نقش وقف در فقرزدایی از جامعه	۳۵
نقش وقف در کارآفرینی و اشتغال	۳۷
نقش وقف در تسهیل ازدواج	۳۸
نقش وقف در تأمین مسکن مناسب	۳۸
نقش وقف در توسعه فضاهای جغرافیایی	۳۹
آثار فرهنگی اجتماعی و تربیتی وقف بر جامعه اسلامی	۴۰
آثار و کارکردهای فرهنگی و تربیتی وقف	۴۱
نقش وقف در توسعه ارزش های الهی و معنوی	۴۱
اثر آموزشی - فرهنگی وقف	۴۳
نقش وقف در مبارزه با تهاجم فرهنگی	۴۴
نقش وقف در توسعه علوم و فنون	۴۴
وقف و اثرات تربیتی	۴۴
وقف و الفت بخشیدن بین دلها	۴۵
وقف و شاخصه های تعلیم و تربیت	۴۵
نقش وقف در تعاون برادری	۴۵
نقش وقف در حفظ ارزشها	۴۶
وقف بستر مناسب جهت خدمت به منویات دین اسلام	۴۶
وقف تبلور بخشندگی در عبادت	۴۷
آثار و کارکردهای اجتماعی وقف	۴۸

مبارزه با فقر.....	۴۹
جایگاه اجتماعی وقف.....	۴۹
مشکلات عملی اوقاف.....	۵۱
تعارض بین اهداف واقف و اهداف اجتماعی.....	۵۱
افت بهره‌وری و کارایی مؤسسات وقفی.....	۵۲
عدم امکان تغییر کاربردی به دلیل تغییر شرایط.....	۵۲
راههای عملی برای بهبود کارکرد وقف در جامعه.....	۵۲
راه کارهای عمومی برای گسترش وقف.....	۵۲
راهکارهای ترویج فرهنگ وقف در جامعه.....	۵۴
نقش مهم سازمان اوقاف و امور خیریه در گسترش وقف.....	۵۴
بقاع متبرکه به مثابه قطب فرهنگی.....	۵۶
بقاع متبرکه.....	۵۷
فرهنگ.....	۵۸
امام زادگان و چرایی مهاجرت به سرزمین‌های شرقی.....	۵۹
راهکارهای ارتقاء بقاع متبرکه.....	۵۹
۱- استفاده از ظرفیت رسانه.....	۶۰
۲- نهادینه‌سازی فرهنگ زیارت.....	۶۱
۳- برپایی سنت گرانقدر آموزش.....	۶۲
۴- اجرا و انجام سنت‌های دینی.....	۶۴
۵- استفاده از متولیان شایسته و اثرگذار.....	۶۵
۶- فراهم‌سازی بستر آسایش و آرامش زائران.....	۶۶
۷- کارکرد سیاسی.....	۶۷
۸- توسعه فرهنگ وقف و جلب کمک‌های مردمی.....	۶۹
نقش وقف در پیشگیری از بزهکاری و بزه‌دگی.....	۷۰

وقف به عنوان یک سیستم پویا و بازوی نیرومند، کارکردی مؤثر در ساماندهی امور اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی، مذهبی و کالبدی جامعه برعهده گرفته است. بهره‌گیری بهینه از منابع و توانمندی‌های این نهاد مردمی، که نشئت گرفته از اعتقادهای دینی انسان است، می‌تواند منجر به رشد و توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه شود که نتیجه نهایی آن به یقین دستیابی به عدالت اجتماعی خواهد بود. موقوفات، در هر زمان و مکانی، تقریباً همه نیازهای جامعه را پوشش می‌دهند؛ به صورتی که در هر زمانی، خلأی در بخشی از جامعه به وجود می‌آید، واقفان خیراندیش و آگاه درصدد پرکردن این خلأ، موقوفات جدید را ساماندهی می‌کنند. نهاد وقف علاوه بر آثار فرهنگی، مذهبی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی، آثار جغرافیایی مهمی را نیز همراه دارد. در سرتاسر سرزمین‌های اسلامی بسیاری از عناصر کالبدی و چشم‌اندازهای جغرافیایی، در نتیجه اعتقاد به پدیده وقف پدیدار گشته‌اند.

انسان برای کسب رضای خدا و رسیدن به کمال و جانشینی خداوند در روی زمین باید طبق تعالیم خداوند هرچه بیشتر از جان و مال خویش در راه او بگذرد همین اعتقاد او را به ایثار و از خودگذشتگی و احساس جاودانگی سوق می‌دهد.

وقف در واقع عملی است که انسان به انتخاب خود و در کمال صحت و سلامت، اموال و دارایی خود را از مالکیت مجازی اش خارج می‌کند و به مالکیت حقیقی آن، یعنی خداوند برمی‌گرداند تا در راه رضای خدا، به هموعان خود ببخشد. انسان به این وسیله اول، به تزکیه روح و روان خویش پرداخته و روحیه مال‌اندوزی و دنیاپرستی را از خود دور کرده است؛ دوم، از طریق وقف می‌تواند به حل بسیاری از معضلات جامعه خود کمک کند و همچنین از اختلافات طبقاتی موجود در جامعه جلوگیری کند. بی تردید

اگر به مقوله وقف به طور همه جانبه نگریسته شود و اهمیت این سنت نبوی آشکار شود، تأثیری عمده در تحول ساختار فرهنگی و توسعه ی کشور خواهد داشت.

گسترش فرهنگ وقف، یکی از عمده ترین فاکتورهای، انهدام تراکم ثروت در جامعه و ایجاد بستر مناسب برای رشد ارزش های معنوی و الهی، در شکل توزیع عادلانه ثروت، محسوب می شود و با درک از همین نکته، یعنی مؤثریت ژرف وقف در توسعه اقتصادی، فکری، فرهنگی و معنوی است که اسلام دین مقدس توحیدی، برگسترش فرهنگ وقف بیش از هر چیز دیگر تأکید کرده است. سنت حسنه وقف یکی دیگر از افتخارات مکتب اسلام و از اهرم های مؤثر اعتقادی و فرهنگی برای جبران نیازهای مادی و معنوی جامعه است. از صدها سال پیش تاکنون واقفان خیراندیش با اختصاص بخشی از اموال خود برای خدمت مستمر به جامعه در قالب روش پسندیده (وقف) که بارزترین و روشن ترین مصداق احسان، انفاق، صدقه جاریه، تعاون و باقیات الصالحات است منشاء خدمات فراوان علمی، فرهنگی، هنری، رفاهی، بهداشتی در جامعه بوده اند که وجود صدها درمانگاه، بیمارستان، مدرسه، دارالایتم، کتابخانه و هزارها مسجد، قنات، پل، آب انبار و غیره که باید بطور دایمی حفظ و مورد بهره برداری قرار گیرد در سراسر کشورهای جهان و به ویژه ایران بهترین گواه و شاهد آن است.

نمونه دیگری از مصارف که در بین موقوفات سالهای اخیر مشاهده می شود برای مساجد، بیمارستان ها، ایجاد حمام، تعمیر حمام، احسان، تهیه پوشاک، ایجاد دارالایتم، کمک به ایتم، پرورشگاه، کمک به دانشجویان، اطفال بی بضاعت، معلمین و مستخدمین مدرسه، کمک نقدی به افراد، لوازم تحصیل دانش آموزان بی بضاعت، اعطای جوایز و وام و کمک، ورزش در مدارس، هزینه نفت و تعمیر حمام، احداث ساختمان برای افراد بی بضاعت، تجهیز عروس، ازدواج، بیماران سرطانی، احداث منازل خانواده شهدا، احداث ثانوی،

مستمندان، جبهه جنگ، احداث کتابخانه، خرید کتاب، امور خانواده شهید و اسیر و مفقودالامر، مرکز توانبخشی، تعمیر پل و دبستان، تامین آب شرب قریه و غیره است.

با این اوصاف بدیهی است که «توصیه فرهنگ وقف» و تلاش برای دستیابی موفقیت و آن در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، به عنوان مهمترین مسئله و دل مشغولی مسئولان و صاحب نظران در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی است.

برای رهایی از عقامت اندیشه، برای بیرون رفت از رکود ناانسانی، برای نجات از اسارت جهالت، برای ذوب نمودن یخهای منجمد اندیشه و برای رشد شعوری جامعه، توسعه فرهنگ وقف و انفاق ضروری است، چرا که توسعه فرهنگ وقف و انفاق موجب ایجاد تعادل اقتصادی و مادی در جامعه می شود و با تعادل مادی و اقتصادی زمینه فعلیت پیدا کردن توانمندی ها و پتانسیل های بالقوه به وجود می آید. و بدین ترتیب حرکت رو به رشد جامعه در مسیر تکامل مادی و معنوی آغاز می شود. دقیقاً به همین لحاظ است که ایجاد نهادهای خیریه بر مبنای «اوقاف و انفاق» در جوامع که عده ای بسیار اندک آن از بهترین امکانات مادی، رفاهی و اقتصادی برخوردارند و اکثریت مطلق آنها در چنگال فقر مادی و معنوی اسیرند بین توسعه و گسترش فرهنگ وقف و انفاق در جامعه اسلامی ما بیش از جوامع دیگر از ضرورت برخوردار است.